

O'quvchilarning aqliy tarbiyasi

Robiyabonu Akmaljon qizi Maxammadjonova
Shaxloxon Baxtiyorjon qizi Maxammadjonova
Ilmiy maslahatchi M.M.Mirzakarimova
Andijon davlat chet tillari instituti

Annotatsiya: Ta'lim-tarbiya inson kamolotining asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, aqliy tarbiya esa unga mustahkam asos yaratadi. Aqliy tarbiya - o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, ilm-fanga bo'lgan qiziqishini oshirish va hayotiy muammolarni hal qilishga o'rgatish jarayonidir. Ushbu maqolada o'quvchilarning aqliy tarbiyasi muhimligi, usullari va natijalari haqida so'z yuritamiz.

Kalit so'zlar: o'quvchilarning aqliy tarbiyasi, tanqidiy fikrlash, ijodiy tafakkur, zamonaviy ta'lim, o'quvchilarning fikrlash qobiliyati, pedagogika va psixologiya, Forobiy ta'lim falsafasi, muammoli ta'lim usuli

Intellectual education of students

Robiyabonu Akmaljon kizi Makhammadjonova
Shakhlokhon Bakhtiyorjon kizi Makhammadjonova
Scientific advisor M.M.Mirzakarimova
Andijan State Institute of Foreign Languages

Abstract: Education is one of the main directions of human development, and intellectual education creates a solid foundation for it. Intellectual education is the process of developing students' thinking skills, increasing their interest in science and teaching them to solve life problems. In this article, we will talk about the importance, methods and results of intellectual education of students.

Keywords: intellectual education of students, critical thinking, creative thinking, modern education, students' thinking skills, pedagogy and psychology, Farabi's philosophy of education, problem-based learning method

O'quvchilarning aqliy tarbiyasi - ularning ilmiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonidir. Bu tarbiya nafaqat ta'lim tizimining, balki butun jamiyatning taraqqiyotida muhim rol o'ynaydi. Buyuk mutafakkirlar, jumladan, Abu Nasr Forobiy, Ibn Sino va Imom G'azzoliy ilmning inson hayotidagi o'rnini alohida ta'kidlab o'tganlar. Bugungi kunda zamonaviy texnologiyalar va innovatsion ta'lim usullari yordamida

o'quvchilarning intellektual rivojlanishini yanada jadallashtirish mumkin. O'quvchilarning aqliy tarbiyasini shakllantirishda eng avvalo tanqidiy fikrlash ko'nikmalariga e'tibor qaratish lozim. O'quvchilar har qanday ma'lumotni tahlil qilish, uning to'g'riligini tekshirish va mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatiga ega bo'lishlari kerak. Tanqidiy fikrlash insonni hayotiy muammolarni hal qilishda va to'g'ri qarorlar qabul qilishda qo'llab-quvvatlaydi. Shuningdek, o'quvchilarni ilmiy izlanishga yo'naltirish ham aqliy tarbiya jarayonining muhim qismlaridan biridir. Ilm-fan rivoji jamiyat taraqqiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Masalan, Ulug'bek o'z davrida astronomiyani chuqur o'rgangan va ilmiy meros qoldirgan. Uning asarlari bugungi kunda ham ahamiyatini yo'qotmagan. Shu boisdan, o'quvchilarni yoshligidan ilmga qiziqtirish kelajak avlodning yuksak darajada tafakkur qilishiga asos yaratadi. O'qitish jarayonida muammoli ta'lim usulidan foydalanish ham katta samara beradi. O'quvchilarga muayyan muammoni hal qilish uchun turli alternativ yechimlarni taklif qilish orqali ularning fikrlash qobiliyati rivojlantiriladi. Buyuk faylasuf Arastu ta'kidlaganidek, "Inson bilim olish davomida savollar berish orqali tafakkur qiladi." Shu sababli, ta'lim jarayonida savol-javob metodiga alohida e'tibor qaratish lozim. Zamonaviy texnologiyalar ham aqliy tarbiyani rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Dasturlash, robototexnika va sun'iy intellektga oid bilimlar o'quvchilarga kelajakda muvaffaqiyatga erishish imkoniyatini yaratadi. Bugungi kunda turli onlayn kurslar va interaktiv platformalar yordamida o'quvchilar o'z bilimlarini mustaqil ravishda oshirish imkoniga ega bo'lmoqdalar. Shuningdek, ijodiy tafakkurni rivojlantirish ham muhim jarayonlardan biridir. Ijodiy fikrlash o'quvchining nafaqat ilmiy, balki san'at va adabiyot sohasida ham o'zini namoyon qilishi uchun imkon yaratadi. Ijodiy tafakkur insonning yangi g'oyalar yaratishiga va muammolarni nostandart yondashuv bilan hal qilishiga yordam beradi. Shu bilan birga, o'quvchilarning aqliy tarbiyasida oilaning roli ham beqiyos. Ota-onalar farzandlariga ilmga bo'lgan muhabbatni singdirishi, ularni kitob o'qishga va dunyoqarashini kengaytirishga rag'batlantirishi lozim. Forobiyning "Yaxshi tarbiya - bu eng yuksak boylik" degan so'zi bu borada juda dolzarbdir. Agar bola oilada bilim olishga intilsa, maktab va jamiyatda ham muvaffaqiyat qozonadi.

Tanqidiy fikrlash va ijodiy tafakkurning rivojlanishiga bir qancha pedagogik va psixologik omillar ta'sir qiladi:

- Muammoli ta'lim: O'quvchilarning mustaqil fikrlashini rag'batlantirish uchun turli muammolarni yechish orqali bilim berish.

- Loyiha metodlari: O'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishga yordam beruvchi amaliy mashg'ulotlar.

- Interfaol metodlar: Munozara, debat va jamoaviy ishlar orqali o'quvchilarning fikrlash doirasini kengaytirish.

- Forobiyning ta'lim falsafasi: Uning ta'kidlashicha, bilimga bo'lgan ishtiyoq inson tafakkurining rivojlanishida asosiy o'rin tutadi.

- Psixologik yondashuvlar: Vygotskiy, Piaget va Bloom kabi olimlarning ta'lim nazariyalari o'quvchilarning fikrlash jarayonlarini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Zamonaviy ta'lim tizimida ushbu yondashuvlarni amalga oshirish natijasida o'quvchilar nafaqat o'rganayotgan mavzularini chuqur anglaydi, balki mustaqil qaror qabul qilish, tahlil qilish va ijodiy yondashish qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Dunyo bo'ylab rivojlangan ta'lim tizimlarida, xususan, Singapur va Finlyandiya ta'lim modelida tanqidiy fikrlash va ijodiy tafakkurga katta e'tibor qaratilgan. Bugungi kunda texnologiyalar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. O'quvchilarning aqliy tarbiyasini yanada rivojlantirish uchun sun'iy intellekt, interaktiv platformalar, virtual haqiqat va onlayn ta'lim kurslari keng qo'llanilmoqda. Masalan, AKT (Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari) vositalaridan foydalanish o'quvchilarning mustaqil izlanish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, o'quvchilarga masofaviy ta'lim orqali dunyoning yetakchi universitetlaridan bilim olish imkoniyati ham yaratilmoqda.

Shuningdek, psixologlarning tadqiqotlariga ko'ra, raqamli texnologiyalarning to'g'ri qo'llanilishi bolalarning tafakkur jarayonini jadallashtirishga, tezkor qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga ham hissa qo'shadi. Biroq, texnologiyadan me'yoridan ortiq foydalanish bolalarning diqqatini jamlay olmaslik, fikrlashning yuzaki bo'lishi kabi salbiy oqibatlariga ham olib kelishi mumkin. Shu sababli, pedagoglar va ota-onalar texnologiyadan foydali jihatlarida foydalanishni targ'ib qilishlari muhim ahamiyat kasb etadi.

O'quvchilarning aqliy tarbiyasida Forobiy ta'lim falsafasining o'рни: Forobiyning ta'lim falsafasi bugungi ta'lim tizimi uchun ham dolzarb hisoblanadi. U insonning tafakkurini rivojlantirish uchun quyidagi tamoyillarni ilgari surgan:

- Bilimga intilish har bir inson uchun eng oliy qadriyat bo'lishi kerak.
- O'qitish jarayonida axloqiy tarbiya ham muhim o'rin tutadi.
- Aqliy tarbiya orqali inson komil shaxsga aylanishi mumkin.

Forobiyning qarashlariga asoslanib, o'qituvchilar o'quvchilarni nafaqat bilim bilan ta'minlash, balki ularning ma'naviy dunyosini boyitishga ham e'tibor qaratishlari kerak. Bugungi kunda bu tamoyillar innovatsion metodlar orqali amalga oshirilmoqda va o'quvchilarga zamonaviy ta'lim usullari bilan tanqidiy fikrlashni o'rgatish imkonini bermoqda.

O'quvchilarning aqliy tarbiyasini shakllantirish va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish zamonaviy ta'limning asosiy maqsadlaridan biridir. Bu jarayonda pedagogika va psixologiya tamoyillaridan samarali foydalanish lozim. Forobiyning

ta'lim falsafasiga asoslangan holda, har bir o'quvchining bilimga bo'lgan ishtiyoqini oshirish va mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Kelajakda raqobatbardosh va innovatsion jamiyat qurish uchun ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlash, ijodiy tafakkur va aqliy tarbiyani yanada rivojlantirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirzakarimova M. EFFECTIVENESS OF STUDENTS'ENTREPRENEURIAL SKILLS DEVELOPMENT THROUGH CLIL TECHNOLOGIES //Академические исследования в современной науке. - 2023. - Т. 2. - №. 8. - С. 92-94.
2. Mirzakarimova M. M. The Necessity to Develop Students' Entrepreneurial Skills in English Classes //Telematique. - 2022. - С. 7128-7131.
3. Мирзакаримова М. М. ESSENTIAL COMPOSITION OF ENTREPRENEURSHIP FUNCTIONAL LITERACY //INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND TECHNICAL JOURNAL "INNOVATION TECHNICAL AND TECHNOLOGY. - 2020. - Т. 1. - №. 1. - С. 63-65.
4. Мирзакаримова М. М. Замонавий шароитларда умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими //Science and Education. - 2020. - Т. 1. - №. 4. - С. 216-222.
5. Madaminjonovna M. M. Innovative Methods and Tools for Developing Students' Entrepreneurial Skills Using CLIL Technologies //International Journal of Human Computing Studies. - 2023. - Т. 5. - №. 3. - С. 15-17.
6. Мирзакаримова М. М. Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими //Science and Education. - 2020. - Т. 1. - №. 4. - С. 97-103.
7. Mirzakarimova M. CLIL TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA O 'QUVCHILARNING TADBIRKORLIK KO 'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION METOD VA VOSITALAR //Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi. - 2023. - №. 6. - С. 410-415.
8. МИРЗАКАРИМОВА М. М. ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ТАДБИРКОРЛИККА ЙЎНАЛТИРИБ ЎҚИТИШНИНГ ДИДАКТИК АСОСЛАРИ //Novateur Publications. - 2022. - №. 1. - С. 1-128.
9. Mirzakarimova M. M. et al. Scientific and pedagogical activity of Imam al-Bukhari //Science and Education. - 2023. - Т. 4. - №. 12. - С. 321-324.
10. Mirzakarimova M. M., Uzoqjonova M. D. Q. O'zbekistonda chiqindilarni qayta ishlash muammolarini o'rganish va bartaraf qilish //Science and Education. - 2023. - Т. 4. - №. 11. - С. 78-83.
11. Mirzakarimova M. M. et al. Pedagogik mahoratning shakllanishi va rivojlanishi //Science and Education. - 2024. - Т. 5. - №. 3. - С. 264-269.

12. Mirzakarimova M. M. et al. "Avesto" va pedagogik fikrlar rivoji //Science and Education. - 2024. - T. 5. - №. 2. - C. 224-228.
13. Zamonaviy sharoitlarda umumta'lim M. M. M. fanlarini tadbirkorlikka yo 'naltirib o 'qitish tizimi //Science and Education. - 2020. - T. 1. - №. 4. - C. 216-222.
14. Mirzakarimova M. M. et al. O 'qituvchining muomala madaniyati //Science and Education. - 2024. - T. 5. - №. 4. - C. 278-282.
15. MADAMINJONOVNA M. M. XORIJIY TILLARNI TADBIRKORLIKKA YO 'NALTIRIB O 'QITISHNING DIDAKTIK ASOSLARI //Nova. Pub. - 2022. - C. 1-128.
16. Madaminjonovna M. M. Umumta'lim fanlarini tadbirkorlikka yo 'naltirib o 'qitish tizimi //Science and Education. - 2020. - T. 1. - №. 4. - C. 97-103.
17. Madaminjonovna M. M. et al. ECOLOGICAL-VALEOLOGICAL CULTURE IN THE" MAN-NATURE-SOCIETY" SYSTEM //Web of Teachers: Inderscience Research. - 2024. - T. 2. - №. 5. - C. 51-55.
18. Salamat Yegeubayeva; Allanazarova Feruza Karimberdievna; Amantai Kunakbayev; Rakhimov Sherzod; Bobomurodova Munajat; Sherquziyeva Guzal Faxritdinovna; Bakhtiyor Omonov; Bobojonov Otabek Khakimboy ugli; Mirzakarimova Makhliyokhon; Khayitmuradov Anvarjon; I.B. Sapaev; Mirzayeva Mutabar Azamovna; Komilov Rustamjon Makhamadovich. "The Effect of Copper Oxide Nanoparticles on Hepatic and Renal Toxicity in Domestic Rabbits", Journal of Nanostructures, 14, 1, 2024, 150-155. doi: 10.22052/JNS.2024.01.015.
19. Умнов Д. Г., Кариев А. Д., Тешабоев А. Ю., Мирзакаримова М. М. Формирование финансовой грамотности и культуры потребления у старших дошкольников // Перспективы науки и образования. 2024. № 6 (72). С. 420-436. doi: 10.32744/pse.2024.6.26.
20. Uzoqjonova, M. (2023). Tabiiy fanlarni o'qitishda STEAM ta'limi tizimi. Science and Education, 4(9), 344-347. Retrieved from <https://www.openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6297>.
21. Uzokjonova, M. (2023). STEAM technology and the importance of gamification in it. Science and Education, 4(10), 365-368. Retrieved from <https://www.openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6361>.
- Uzoqjonova, M. (2024). EKOLOGIK MA'DANIYATNI YOSHLAR ONGIGA PEDAGOGIK METODLAR YORDAMIDA SINGDIRISH. Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal, 1(4), 99-100. Retrieved from <https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/72>.